

דף ג' ע"א

פטור ומותר לא קתני

תוד"ה בבא דרישא פטור ומותר, וא"ת הא קעבר על לפני עור וכו' ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי וכו' עכ"ל. והרא"ש כתב דבאשכנז מורים לאסור אף בחפץ של נכרי, וכן מסתבר דיש מראית עין דלא יודעים של מי החפץ. והתו"י והרא"ש ועוד ראשונים תי' דאף דיש איסור לפני עור או מסייע לידי עוברי עבירה מ"מ גבי הלכות שבת אין שום איסור ולכן קאמר פטור ומותר. ולכא' כוונת תוס' הוא דאם אין שום נפק"מ דלגבי הלכות שבת הוא מותר א"כ למה נקט דפטור ומותר, ולכן כתב דנפק"מ אם הוציא נכרי והחפץ של נכרי. והרע"א ביאר דעת שאר ראשונים דאף אם אסור בלא"ה יש נפק"מ במה דאין איסור גבי הלכות שבת הוא דהמומר באיסורי שבת הוי מומר לכל התורה כולה, ולכמה פוסקים אף איסורים דרבנן אמרינן דהמומר לזה הוי מומר לכל התורה כולה משא"כ בשאר איסורים.

בביאור הגמ' פטורי דאתי לידי חיוב חטאת

פטורי דאתי ביה לידי חיוב חטאת קתני דלא אתי ביה לידי חיוב חטאת לא קתני. ויש בזה ג' פירושים בראשונים, רש"י פי' דחשיב עקירה שיכול לבא לידי חיוב חטאת אם יגמור, משא"כ הנחות א"א לבא לידי חיוב חטאת. ונמצא דהמשנה חשיב ב' הכנסות דפטור של העני וב' הוצאות דפטור של הבעל הבית, והראשונים העירו דלא משמע כן כ"כ בהמשנה וגם בירושלמי לא משמע כן. ותוס' הק' דעקירות בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב חטאת כלל, והריב"א פי' דהוצאה בלא עקירה או בלא הנחה מיקרי אתי לידי חיוב חטאת דלא עשה כל המלאכה אלא שחיסר ממנה מעט וכן כתב הבעל המאור, וכע"ז כתב רש"י בשם רבותיו אלא שרש"י כתב הסברא דמה שפשט ידו בין מלאה בין ריקנית מיקרי שהתחיל המלאכה. והרמב"ן פי' דחשיב רק ההנחות דאותו שגמר מלאכה מיקרי אתי לידי חיוב חטאת דבקושיית הגמ' הא איתעבידא מלאכה מביניהו פי' התוס' דרק הגומר חייב וזה מיקרי אתי לידי חיוב חטאת דבאמת צריך להיות חייב חטאת אלא שיש גזה"כ ליפטר.

ובסברת מחלוקת רש"י ותוס' יכול לומר דהנה האפיקי ים חלק ב' סי' ד' ענף ח' חקר מהו מלאכת הוצאה אם השנוי רשות הוא גופא המלאכה והעקירה וההנחה האם רק תנאי המלאכה או דעקירה וההנחה הם הוי מגוף מלאכת הוצאה, דזהו המלאכה לעקור מהרה"י ולהניח ברה"ר. ונראה דרש"י דהעקירה וההנחה הוי מגוף מלאכת ההוצאה ולכן אף אם עקר ולא הוציא מיקרי דיכול לבא לידי חיוב חטאת דעשה חצי המלאכה והיה חייב חטאת אם יגמור, אבל תוס' סבר דהמלאכה הוא ההוצאה והעקירה וההנחה הוי תנאי ולכן רק מי שהוציא והכניס מיקרי שיכול לבא לידי חיוב חטאת, וזהו שהק' תוס' דהעקירה בלא הוצאה הוי טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב חטאת כלל.

בענין זה עוקר וזה מניח

תוד"ה שניהם פטורים וכו' ולא פריך שיתחייב הראשון דאין סברא דע"י השני שעשה המלאכה יתחייב הראשון אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שעל ידו נגמרה המלאכה עכ"ל. והגליון הש"ס ציין לתוס' לקמן דף צ"ג ד"ה חד למעוטי דכתב שם וז"ל זה כתב אות א' ובא חבירו וכתב אות שניה לא איצטרך קרא אלא אהוצאה דה"א אהכנסה והוצאה קפיד רחמנא וליחייב אפי' בלא הנחה עכ"ל. ובביאור תוס' שם מבואר כהצד באהפיקי ים שהמלאכה הוא ההוצאה והעקירה וההנחה הוי תנאי, ולכן כל שהוא עשה הוצאה אינו מקפיד אם תנאי ההוצאה נעשין ע"י אחר, משא"כ כתיבה דלא עשה כל המלאכה וכ"כ האפיקי ים שם. אבל תוס' שלנו סובר דכל שאין מה שהוא עושה מלאכה בעצמו אף אם חסר רק תנאי א"א לחייבו על מה שנעשה אחר שגמרו מעשיו, ולכן רק האחרון יתחייב דמי שגמר המלאכה נתחייב. ולהראשונים דסברי דהעקירה וההנחה הוי מעצם מלאכת הוצאה א"א לומר כהתוס' בדף צ"ג וצ"ל כהתוס' כאן, והם סברי דאף בחצי מלאכה כל שגמר יכול להתחייב.

עיונים על העמוד מאת
הרה"ג ר' אהרן יואל סורשר שליט"א

בענין עקירת גופו כעקירת חפץ ואינו דומה לידו

אמר ליה חייב ואינו דומה לידי מאי טעמא גופו נייח וידו לא נייח. כן הוא הגירסא שלפנינו, והראשונים הביא עוד גירסא ידו בתר גופו גריר, והתוס' כתב דנראה לו גירסא זו דהטעם דאינו חייב הוא משום דידו אגיד ברשות שהוא עומד. ורש"י פי' הטעם דגופו נייח על גבי קרקע וידו לא נייח על גבי קרקע, והתוס' הק' דאין חילוק בין אם הוא על כתפו או על ידו דהא כשנטל העני מידו דבעל הבית והוציא והניח חייב וש"מ דכל שהיד הוא באותו רשות של הגוף מיקרי מונח. ולבאר רש"י נחלקו הראשונים, הרשב"א כתב דגם כוונת רש"י הוא דהיד הוא ברשות אחר ולכן לא נחשב כאילו הוא נייח מצד הגוף דאינו באותו רשות, אבל הרא"ש מחלק דאם עקר גופו א"כ בכל ענין שהחפץ על גופו מיקרי עקירה אבל אם לא עקר אלא ידו כיון דהיד אינו מונח ע"ג קרקע אין זה עקירה. ולהרא"ש לא קשה קושיית תוס' דאם הניח בידו של בעל הבית חייב דהתם הוי עקירת או הנחת חפץ וחייב אף על היד, אבל עקירת היד בלא הגוף אין זה עקירה. ונמצא דנחלקו התוס' והרא"ש אם א' נתן דבר על יד אדם באותו רשות והאדם הושיט ידו לחוץ עם החפץ, לתוס' הוי עקירה דרק כשהוא ברשות אחר לא נחשב עקירה, משא"כ להרא"ש כל שהוא לא עקר החפץ וגם שלא עקר הגוף רק היד לא הוי עקירה.

והנה רש"י על המשנה ד"ה או שנטל מתוכה והוציא החפץ והניח ברה"ר עכ"ל. והק' הרע"א למה צריך להניח ברה"ר הא כשנח ידו למה לא הוי זה הנחה. ולפי הרא"ש מיושב דאף דהיד הוא ברשות א' עם הגוף מ"מ כל שלא נעקר הגוף לא אמרינן הנחת ידו הוי הנחה וצריך להניח החפץ.